

Q.K. 356, 19.

X 1904937

Πμ
553

ORATIO
DE
TABACO
EJUSQVE HO-
DIERNO

UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK
HALLE
(SAALE)

ABUSU,
HABITA
A

BIBLIOTHECA
POMERANICA

JACOBO TAPPPIO,
MEDIC. DOCT. EJUSDEMQUE PROF.
PUBLICO & ORDINARIO,

Quum
Magistratu Academico in Illustri JULIA
quartum abiret,
Tertio edita auctior & correctior.

HELMSTADI,
Typis & sumptibus GEORG-WOLFGANGI HAMMII
ACAD. TYPOGR.

Anno M DC LXXXIX.

ORATIO

DE

TABACCO

EFFUSIONE

DIERNO

ABRE

ENBATA

JACOBO TAPPIO

MEDIC. DOCT. PUSSEMOVE PROE.
PUBICO & ORDINARIO

Quint

Magistrum Academicum in Urbe JULIA

partibus abbas

Tabacum & Effusio

(1700)

Tabacum

Tabacum & Effusio

Tabacum

Tabacum

Perquam Reverendi, Clarissimi, Consultissimi
mi & Excellentissimi Domini Professores,
Collegæ plurimum colendi, & Vos Nobilissimi
Præstantissimiq; Juvenes.

Si valde vereor, ne hoc, quod jam instituo,
& jamdudum factum esse oportuit, nimis
serio, adeoque sine fructu à me fieri dicatur;
certa tamen de causa adducor, ut existi-
mem, non omnino idonea occasione me
exclusum esse, neque prorsus absque ullo
vestro commodo fore, si etiam nunc, quum Magistratu ab-
eam, de iis rebus ad vos, *oprime Juvenes*, verba faciam, quæ,
quovis tempore prolata, sua haut carent utilitate: neque
dubito, quin ejusdem omnes mecum sententiæ sitis futu-
ri, qui nihil aliud audietis, quam quod huic loco, tempori,
meoque muneri conveniens, & ex vestro erit usu, atque
salute hujus Academiae. Quapropter, certo mihi persua-
si, non debere me magnoperè laborare, ut in auscultando
facilitatem, & in obsequendo promptitudinem à Vobis
impetrem; siquidem ipsi per Vos intelligitis, quid vestrum
deceat ordinem, & quid meum, quod hætenus gessi, me
moneat officium. Quæ enim nova intemperantia, novâ
illâ Americanâ herbâ, patrum memoria ad nos allatâ, in-
ducta sit, nemo vestrum est, *Auditores*, qui nesciat. Oppi-
dò pauci verò sunt, qui aliqua saltem ratione perpendant,
quantum damni immoderato & perverso istius plantæ
usu,

usu, vel potiùs teterrimi ejus fumi haustu contrahant. Ita-
taque meo hoc munere minùs rectè me perfunctum esse
mihi videor, nisi Vobis ob oculos ponam, quantum ve-
stris studiis, vestràque valetudini, imò ipsi vitæ vestràe pe-
riculum creet, detestanda illa Nicotianei halitus sive po-
tatio, sive sorbitio: & ne vestrà salutis adeò prodigi sitis,
quibus possim rationibus Vos admoneam. Rectè autem
me id facturum esse existimo, si priùs, quanta hujus plan-
tæ virtus sit & præstantia Vobis ex probatis scriptoribus
enarravero, & deinceps, ad quam fædos abusus eximia illa
Dei creatura transferatur, quantaque mala illi secum tra-
hant, demonstravero. Veniam autem mihi dabit, si for-
tè quid dixerò, quòd Vobis displiceat, vel parum gratum
sit: vel, si pro rei conditione ac varietate, sermone minùs
eleganti, nec undequaque sibi simili usus fuero.

Quemadmodum novus orbis à *Christophoro Columbo*,
vel, ut alii eum vocant, *Coloneo*, & *Americo Vesputio Floren-*
zino detectus, rebus naturalibus quàm plurimis, iisque lon-
gè præstantissimis & nunquam antea cognitis nos ditavit;
ita etiam *Tabacum*, plantam sanè, si vires & legitimum ejus
usum spectes, saluberrimam, eidem acceptam ferimus. Et-
enim Hispani in Americam trajecti, quùm certo experimen-
to cognoscerent, Indos vulnera & mala ulcera hujus her-
bæ expresso succo curare, eumque perniciosissimo toxico,
quo *Caribes* sive *Cannibales*, ferocissimi illi populi, suas infi-
ciunt sagittas, fortiter resistere, aliasque ejus virtutes ob-
servarent, in magno pretio coeperunt habere hanc plan-
tam, eamque in Lusitaniam transportarunt, & nomen ei
indiderunt *Tabacum*, ab Insula novæ Hispaniæ *Jucaxana*
provinciae subjecta, *Tabasco* vel *Tabacco* dicta. Est ea Insula,
quàm Hispani postea vocarunt Insulam Beatæ Mariæ vi-
ctoriosæ, quòd *Ferdinandus Cortesius* subactor regni Me-
xicanis,

xicani, paulò ante à Johanne Grifalva, nepote Didaci Velasquez Cubæ Gubernatoris, reperti, insignem ibi victoriã anno millesimo quingentesimo decimo nono obtinuit. Indis verò, in primis Peruanis dicitur hæc planta *Picielt*, *Petun* & *Perebecennuc*, Hispaniolæ incolis vocatur *Cobobba*, in quivilinis verò Virginiae *Uppowoc*, ut testatur Petrus Martyr ab Angleria, Protonotarius Apostolicus & Consiliarius regius Hispanicus, & Thomas Hariot in sua Virgineæ descriptione. E Lusitania translata est hæc herba in Gallias à Johanne Nicotio Nemausensi, in aula Francisci Secundi Galliarum Regis Libellorum supplicum Magistro. Quùm enim is anno millesimo quingentesimo quinquagesimo nono nomine sui Regis apud Lusitanos legati munere fungeretur, Nobilis quidam Belga, Archivorum regionum Præfectus illi Tabacum ceu transmarinam & nuper ex Virginia allatam herbam dono obtulit, maximisqve laudibus extulit. Ille acceptam raram & nunquam antehac sibi cognitam plantam in horto suo magno studio educari & propagari curavit; & quùm deinceps in curandis vulneribus & fugando veneno felicissimum ejus cognovisset usum, noluit amplius patriam suam carere nobilissimâ & saluberrimâ hæc plantâ. Semen itaqve ejus misit ad Regem suum Franciscum, Ejusqve matrem Catharinam Medicam, unde primò in Galliis appellata fuit *herba Regina* & *herba Medicaa*. Postmodum autem, in gratam memoriam commemorati Nicotii, obtinuit nomen *Nicosiana*, quo etiam adhuc usque diem Scriptores passim utuntur; etiam Andreas Thevetus, Johannis Lerii Adversarius (qui expeditioni illi interfuit, quam anno millesimo quingentesimo quinquagesimo quinto Nicolaus Durantius Villagagno, Eques Melitenfis auspicio Henrici Secundi, Ejusq; Thalassiarchæ Casparis Collinii in Brasiliam instituit) in

Cosmographia sua eam appellet *Angoumoisine*, seque ejus inventorem & primum qui semen, Tabaci Galliae intulerit falso gloriatur. Italia Tabacum accepit beneficio *Cardinalis de Sancta Cruce*, Nuncii Apostolici ad Lusitaniae Regem missi, qui redux eam primus Romam attulit; unde ibi, tanquam incognita herba, dicta fuit *herba Sanctae Crucis*. Cæsarpinus existimat, primo à Nicolao Tornabonio eam esse ex Gallia in Italiam missam ad Alphonsum Tornabonium Antistitem Burgensem; hinc eam *Tornabonam* vocat. In Angliam translata est à *Richardo Grenivillio*, qui anno millesimo quingentesimo octuagesimo quinto, jussu Elisabethae Reginae, sumptibus vero fodinarum metallicarum Praefecti Gualtheri Raleighi, Virgineam, in qua praestantissimum nascitur Uppowoc sive Tabacum, adiit & ad eam inhabitandam Colonias ex Anglia deduxit. Ex nobilissimis hisce Europae Provinciis facili negotio ad Belgas, à Belgis ad nos transit Tabacum, utinam non cum majori nostro damno, quam fructu, & salutiferae herbae opprobrio, quam laude. Equidem ut in principio diximus, si naturam & verum usum Tabaci spectemus, vix datur ulla alia planta, cui plures dotes concesserit rerum Parens, quam huic Nicotianae. Ea enim

*Planta beata, decus terrarum, munus olympi,
Dissipat ignavum cerebro torpente veterum,
Siccatur & illuviem, eductis sternumine mucis.
Pervia spiritibus mentis capitolia scandens,
Supplementa nova exhaustis animalibus infert,
Atque bebetes subito restaurat acumine mentes,
Ingenium illustrat, si quando aut multa tenebras
Colli-*

Colligit in gluvies cerebro, aut molimine longo
Intellectus hiat, rerum neque concipit umbras,
Conceptasve tenet, vel caeca oblivia regnant.
Ut semel irrepsit blando lux indita fumo,
Aufugiunt nubes atra, curaque tenaces,
Vis micat in ventrix, dempto velut obice veli,
Tota oculis animi patet ampli machina mun-
Aeterna species naturae ex ordine nexae (di,
Succedunt redeuntque suis simulacra figuris.

Et, si Nicolao Monardi, Aegidio Everharto, Castori Du-
ranti, Thorio & Neandro fides adhibenda, non est pars
corporis humani, cui non medeatur

Nomine quae Sanctae Crucis Herba vocatur, ocellis
Subvenit, et sanat plagas et vulnera jungit,
Discutit et strumas, cancrum cancrosumque sanat
Ulcerum et ambustis prodest, scabiemque repellit.
Discutit et morbum cui cessit ab impete nome:
Calfacit et siccatur, stringit mundaturque resolvit,
Et dentum et ventris mulcet capitisque dolores.
Subvenit antiquae tussi, stomachoque rigenti,
Renibus et spleni confert uteroque, venena
Dira sagittarum domat, ictibus omnibus atris
Haec eadem prodest, gingivis proficit, atque
Conciliat somnum, nuda ossaque carne revestit.

Toxici

Toxici autem vires infringere Hispanis hac ratione innotuit. Contigit, inquit, Nicolaus Monardes Hist. Simpl. Medic. ex novo orbe delatorum, ut quidam Cannibales in suis Cymbis ad Divum Johannem de portu divite navigarent, Indorum atq; etiam Hispanorum (si quos reperissent) telis suis venenatis conficiendorum causa. Eò appellentes autem plerosq; vulnerant: Quùm verò hi sublimato carerent, à quodam Indo edocti sunt, ut Tabaci succum expresum suis vulneribus & ipsa deinde folia trita imponerent: sedati sunt ilicò dolores, Dei beneficio, & ea symptomata, quæ hujusmodi venena subsequi solent, venenum superatum, vulnera deinde curata. Ex eo foliis hujus plantæ adversus venena uti cœptum est. Unde Ravelengius haud veritus est de Tabaco ita ludere:

*Vix uni cunctis poterat medicari herbis
Hactenus ægroto tota cohors medica:
Nunc una cunctis poterit medicari herba
Protinus ægrotis.*

Imò & brutorum animantium, in primis eqvorum, boum, canum & felium morbis præsentissima medicina est Tabacum. Nam per universam Indiam (verba sunt Monardis) frequentia ulcera vaccas, boves & alia animalia infestant, quæ facile ob regionis humiditatem extremã putrescunt & vermibus scatent, quibus solebant (Hispani) inspergere sublimatum aliis remediis destituti, sed cum magno istic veneat, plerunq; quod ulceribus inspergebatur, pluris constabat, quàm animal curandum aestimari potuisset: Itaq; Tabaci facultates in hominibus experti, illius etiam usum ad purrida, fœtida, vermibusq; scatentia animalium ulcera transtulerunt, atq; adeò compererunt, succum ejus instillatũ non modo vermes necare, sed etiam ulcera mundare, deinde ad cicatricem perducere. Addit Everhartus: Malum
serpens

serpens in equis instar sublimari curant folia aut succus cum spissamentis impositus: tollit & equorum tibiis innascentes poros sive callos. Fumenta clitellaria à sarcinis attrita, aut gravius laesa, etiamsi vulnus aut ulcera in cancrum vergant, succo aut spissamentis peti exhibitis, vel exsiccata ejusdem herbae pulvere, citra ullam alterius medicamenti opem, ita personantur, ut haud opus sit ab incepto itinere desistere. Et quoniam venatores Hispani helleborum feris interimendis tanquam praesentissimum venenum offerri solent, teste Monarde & Everharto, Rex Hispaniarum, ut contra illud venenum etiam Tabaci vires experiretur, iussit canem in gutture laedi, vulnerique helleborum immitti, & paulò post Nicotianæ succum instillari apteque vulnus revinciri. Respondit voto eventus; canis enim cum Regis & omnium admiratione incolumis evasit.

Celebrantur autem Tabaci virtutes non tantum in morborum curatione & veneno fugando; verum etiam in victu & refectione corporum sanorum. Quippe ut Monardes, rerum naturalium ex novo orbe delatarum Scriptor, refert, Indi Tabaco per aliquot dies famam sitimque sustinent. Conchyliis quaedam, inquit, cochlearum fluviatilibus urunt, deinde attrunt calcis in modum, hujus & foliorum Tabaci aquas partes sumunt, manduntque donec ex utrisque massa quaedam fiat, quam in pillulas pisco majores confingunt, atque in umbra siccitas in usum reponunt. Facturi iter per deserta, ubi neque cibum, neque potum se inventuros putant, harum pillularum unam intra labium inferius & dentes reponunt ejusque liquorem assidue sorbent, qua absorpta aliam reponunt, atque iterum aliam, donec peregrinationem triduanam aut quatriiduanam absolvant. Imò, Incolae Floridae Insulae statis anni temporibus solo fumo Tabaci vivunt, quem per cornua huic usui apta ore recipiunt. Cujus rei testes locupletissimi sunt, inquit Everhartus, vel ipse

B

Nau-

Nauta, compluresq; alii è Florida nuper reversi, ac indies etiamnum revertentes, qui appensis ad collum quibusdam ceu cornibus, aut infundibilis ex palma foliis, junco cannisve, in quorum extremitis congesta ac ligata apparent ejusmodi folia, praesiccitate jam emarcida, mirificè sibi placent. Hi prunas infundibuli angustiori parti applicant, aperto ore excitatum fumum haurientes, quò famem sitimq; suam sedari, vires restaurari, spiritus exhilarescere, cerebrum jucunda quadam ebrietate deliniri, ejusq; superfluos humores absumi, jurejurando asseverant. Affinia his sunt, quæ harum rerum ἀπιπίνης sive spectator Hieron. Benzo nova novi Orbis Historia. l. III. c. 20. de Peruanis narrat, qui peregrinè profecturi, adversus ventorum injurias, faciem bitumine quodam rubro oblinunt, herbamq;ve, quam Cocam ipsi appellant, ore detinent & velut panchrestum quoddam pharmacum circumferunt; ejus enim praesidio freti integrum diem nullius cibi nec potus egentes iter faciunt. Eadem propemodum de coca planta Indica scribit Monardes. Vulgaris, inquit, est ejus usus inter Indos ad multas res, tum ad eas, quæ ad iter necessaria sunt, tum quæ ad voluptatem in suis adibus serviunt, hoc modo: Conchyliis, aut ostreorum conchas urunt & calcis modo comminuunt; folia deinde Coca dentibus atterunt, & subinde pulverem illum conchyliorum ustorum admiscunt, & simul quasi fermentant, ut tamen minor sit calcis, quàm foliorum quantitas: ex hac massa trochiscos seu orbiculos conficiunt & siccandos exponunt. Quando iis uti volunt, unum orbiculum in ore sumunt, eumq; exsugunt, subinde in ore nunc hac, nunc illac versantes, & quamdiu possunt retinentes: uno absumpto alium sumunt, deinde tertium, sic pergentes toto tempore, quo iis in longis itineribus conficiendis opus habent, praesertim si per loca fiunt, ubi nulla aut cibi aut aquæ copia est, quoniam horum orbiculorum sorbitione famem sitimq; sibi levare & vires sustentari asserunt. Hujus autem reiratio in promptu est, quùm enim calidus sit Tabaci succus

CUS

cus, continua illa masticatione attrahuntur à cerebro per palatum crudi humores, adque ventriculum protruduntur, quos ille in defectu melioris succi concoquit & in alimentum convertit. Coca verò succum alibilem lentum & viscidum continet, quem conchyliorum admistione fermentatum, dum ore inde formatos globulos versant, Indi facile exsugunt ac pedetentim deglutiunt, eoque famem & sitim sedant. Nam si quidam solo halitu & odore per aliquot dies vitam sustentarunt, ut Democritus Abderita solo mellis, vel ut alii volunt, calentium panum vapore, & Aristoteles pomorum dulcium suavi odore; ne jam quid dicam de Astomorum gente ad extremos Indiae fines circa fontem Gangis solo radicum florumque & malorum sylvestrium grata exhalatione vivente; quid nisi Tabaci succo, continua masticatione attracto, corpus nostrum per aliquot dies possit nutriri? Quum etiam ex Theophrasto Eresio constet, jam olim Scythas sola Glycyrrhiza (quæ circa Meotin paludem plurima nascitur) contentos absque ullo alio alimento decem duodecimve dies vixisse. Illam verò Tabaci virtutem expertus est Silenus, Bacchi alumnus, à Raphaële Thorio ita introductus:

*Ipse cavā ante omnes accommodat ore cicutā,
Leniter adducit nebula mirabilis haustus,
Et ductos patulis fumos è naribus efflat.
Nec mora, permotus subitā dulcedine, toto
Corpore diffusum sentit gestire vigorem,
Ut solet à noti fecundo flumine Bacchi
Serpere paulatim, non intellecta voluptas.
Ora madet: non falsa sitis, non vexat acerba*

B 2

Esu-

*Esuries, vomitusve: levi vertigine tantum
Crura vacillare, & supremam udescere fronte m
Percipit illasus, sed & hæc vanescere gaudet.*

Neque verò inter hos limites se continent Tabaci vires: verum, ut ante laudatus Monardes commemorat, Americani eas etiam in sustinendo labore & lassitudine tollenda cum voluptate experiuntur. Nam ex operibus ferendis, verba sunt Monardis, & aliis laboribus, fortè, & crebris salutationibus, quibus delectantur defatigati, tabaci fumum hauriunt, & ilicò quasi mente alienati corruunt: excitati verò se refocillatos eo somno & vires recuperatas sentiunt. Eorum exemplum secuti Æthiopes pro mancipiis eo deducti, nimis frequenter eum hauriunt; quo fit, ut eorum Domini egregiè eos castigent, & illorum Tabacum exurant, quo ansam auferant sæpius illo utendi: clam tamen uti non desinunt. Ad hæc alludit Thorius, quando de Tabaci fumum sugentibus eum in modum canit:

*Nec mora; quis patulis lateat sub frondibus er-
Eventus docuit; totis (mirabile) castris (ror
Evomitur, caditurq; velut cum gurgite pleno
Ingruit admisi miranda potentia Bacchi,
Volvitur in gyrum tellus, cælumq; videtur
Nubibus adductis surgenti occurrere terra,
Tum sopor obrepit, somniq; invicta cupido
Germanam dubia presagit imagine mortem
Capripedes mediis diffusos stertere arenis
Lernere erat, disjecta solo defessa furentum.*

Mem.

Membra Mimallonidum devota jacere sepul-
Mox ubi discusso longi langvore veterni, (chro,
Plenior ex adytis in singula membra recurrit
Spiritus, amissa redierunt corpore vires.
Surgere tunc alacres pedibusq; insistere firmis,
Et fulgere oculis, thyrsumq; vibrare lacertis
Fortibus, absentesq; lacesere vocibus hostes.

Ne hic prætereundum, quòd *Thomas Hairor* in suâ *Virginiae* descriptione narrat, tanto in pretio apud illius *Insulae* incolae esse *Uppowoc* sive *Tabacum*, ut suos etiam *Deos* isto delectari existiment. In quorum gratiam odoratos ignes accendunt, iisque loco sacrificii, *Tabaci* pulverem injiciunt: in mari navigantes, coorta tempestate, aëri & aquæ eundem pulverem inspergunt, neque non novis suis nasas induunt. Similem ritum observant, ubi gravi aliquo periculo sunt defuncti, mimicos admodum gestus edendo, nunc terram pedibus pulsando, nunc saltando, nunc manibus complofis & in altum protensis gestiendo, nunc coelum spectando & dissona verba efferendo. Eundem fermè in modum in *Hispaniola* sacerdotes & *Augures*, quos *Boitios* vocant, quando de belli eventu, de annona & de incolumitate suos consulunt *Zemes* (sunt eorum idola varii generis, per quæ *Dæmon* responsa dat; lignea enim construunt, ubi nocturnis umbris inter arbores responsa acceperint: *Marmorea*, si intra rupes: in radicibus verò coluntur, si inter *Ages*, id est, inter radices, nostris nasis forma & magnitudine, gustu verò castaneis nucibus similes, consilium dederint) domum *Zemi* dicatam ingrediuntur, ibiq; ait *Benzo*, absorpta per nares *cohobba*, sic herbam vocant inebri-

antem, Tabacum, qua Boitii statim in furorem aguntur: domum
ilicò tectis ad fundamenta versis moveri, homines versis vestigiis
ambulare, se videre garrunt. Tanta est pulveris illius contusi vis
ex cohobba, ut sensum omnem ilicò sumentium tollat. Vt primùm
cessit insania, brachiis, demisso capite, genua complectitur, (lo-
quitur de Sacerdote Bohitio) quo in statu artonius paulisper im-
moratus, caput veluti somnolentus elevat: atq; oculos in cælum
attollens intra se confusa quadam eloquitur. Cui primarii aulici ad-
stantes (neq; enim de populo quisquam ad ea sacra admittitur)
sublatis vocibus gratias agunt, quòd jam à Zenis colloquio ad eos
redierit: & quid viderit, percontantur. Ille autem os aperiens
Zemem eo tempore se allocutum esse delirat: & victoriam, aut per-
niciem, si cum hostibus manus conseruerint: aut famem vel uber-
tatem, pestem aut incolumitatem, & quicquid in buccam venit,
predixisse Zemem velut Lymphaticus predicat. His similia
refert Nicolaus Monardes: Hec est, inquit, celebrata illa Indicis
sacerdotibus planta, qua uti solebant ad responsa danda. Etenim
apud Indos moris erat, Sacerdos de bellorum eventu, aliisq; ma-
gni momenti negotiis consulere. Consultus sacerdotes, istius plantæ
folia sicca urebat, & eorum fumum tubulo seu cannula quadam in
os excipiebat, deinde quasi in exstasi quadam raptus cadebat,
omni motu privatus; sicq; permanebat aliquamdiu. Discussa e-
jus fumus facultate, ad se redibat, referebatq; negotium cum dæ-
mone conulisse, & responsa dabat ambigua, ut, utcumq; eventus
succederent, illis facile persuaderet, sic se predixisse: eoque modo
barbaros illos homines miserè decipiebant. Caterum vulgus eti-
am Indorum eum fumum per os & nares recipit animi gratia, cum
insomnia videre interdam, & extra se quasi raptus cupit, tum eti-
am de suorum negotiorum eventu, ex insomniis, quæ apparuerint,
pronunciaturum. Nam ut impostor est diabolus, herbarumq;
facultates novit, illos hujus vires edocuit, quo, apparentibus ejus-
dem insomniis, miseris hominibus imponat. Neque verò Bohi-

tii tantum hunc Tabaci fumum captant, ubi sacerdotis muneri praesunt; verum etiam quando ad aegrotos curandos ingrediuntur; ubique enim terrarum apud Americanos eandem personam sustinent Medici & Sacerdotes. Quasunque provincias mihi adire licuit, quantumque intellexi, inquit Benzo, iidem Medici sunt & Sacerdotes, & in aliis earum terrarum oris ita se habere facile equeidem crediderim: eos patrio idiomate Bohstios appellant, maxima ubique autoritatis: quorum tamen opera & arte nulli ferè prater primores utuntur. Quando autem ingrediuntur ad curandum aegrotum, praecipue curatio peragitur fumoso Tabaci succo, quo aegrum ad satietatem usque inebriant. Hic, discussa temulentia, ex Deorum concilio se rediisse, milleque rerum species sibi obiectas mentitur. Deinde Medici aegrotum ter quaterve circumeuntes, corpus illius, maxime renes, manibus leniter demulcent, multiplici interea oris habitu gestuque os lapidemque intra buccas tenentes: ea ossa & lapillos faeminae, velut sacras reliquias studiosè conservant, persuasæ iis amuletis adjuvari puerperia.

Ex his intelligimus, *Auditores*, jam tum Barbaros illos homines, praeter licitum ante enarratum usum, insigniter etiam abusos fuisse laudatissima hac plantâ. Nam & hoc addunt Scriptores, vix ullum ex Barbaris offendi, è cuius collo fasciculus Tabaci non pendeat, qui que etiam cum familiaribus colloquens fumum per nares labiaque pertusa, velut è thuribulo, ad ebrietatem usque non exhalet. *Ubi maturum est (Tabacum) ait Benzo lib. 1. hist. Nov. Orbis c. 26. ejus folia stringunt & in fasciculos collecta ligataque in fumario suspendunt; donec inaruerint: cumque illis uti volunt, spica patriæ folium unum ejus herba uni folio innectunt, eaque simul fistule aut rubi instar compingunt: & ejus capitum altero igni admovent, alterum ori inserunt, & spiritum flatumque ad se retrahunt.*

hant. Deniq; tantum fumi sorbent, ut ora, guttura & capita im-
pleant: tantam interea patientiam praestantes durantesq; quoad
voluptatis, quam inde percipiunt, non paeniteat: seq; immitti illo
fumo adeo inebriant, ut penitus sopito omni sensu e mentis po-
testate exeant. Reperiuntur etiam, qui adeo avidae ac furenter
eum hauriant, ut tanquam exanimis in terram concidant, ibiq;
maximam diei partem aut noctis, velut stupefactis sensibus & ca-
pti mente, jaceant. Nonnulli temperantius & haecenus tantum
sorbent, quoad vertigine capitis corripiantur. Quam corporis
& animi perniciem, ut eo certius & facilius contrahant, Ta-
baci foliis etiam Cocam, cujus supra mentionem fecimus,
admiscent. Si autaxat, porro de Coca narrat Monardes,
voluptatis gratia uti volunt, solam Cocam mandunt, eamq; in
ore versant, donec omnis facultas absorpta sit; deinde aliam su-
munt. At si inebriari aut aliquantulum extra se rari & veluti
mente alienari, Cocae Tabaci folia admiscent, atq; simul mandunt
& sorbent: ea ratione extra se feruntur veluti homines ebrui, ma-
gnam voluptatem inde capientes. Et profecto res admiratione
non caret, conspiciere, quam isti Indi oblectentur, mente & sensu
quasi privari, quandoquidem ejus rei gratia Cocam cum Tabaco
sumant, aut solum Tabacum.

Apparent etiam hujus vesaniae & intemperantiae
vestigia apud veteres populos. Quippe, Herodoto teste,
Babylonii incenso arborum fructu, ejusq; fumo hausto eum
in modum inebriantur, ut tripudiis & cantibus exultent. De
Thracibus narrat Pomponius Mela, eos epulantes focos cir-
cumire, & herbarum semina ignibus injicere, cujus nidore
capti ebrios imitantur, & tanquam vino affecti temulenti
jacent. Eadem ratione Scythae, quum abstemii sint, inebria-
ri tamen gaudeant, eum in finem coniectis in ignem
herbis fumum hauriunt, & haud aliter, quam vino epoto in-
ebriantur. De Solano Fariose tradit Dioscorides, ejus radi-
cem

cem drachmæ pondere ex vino potam facere species varias imaginesque non injucundas menti obversari: at duplicatam ejus quantitatem mentis alienationem, quadruplicatam verò mortem adferre. Et Garcias ab Orta refert, Succum *Bangue* ex semine & foliis plantæ Indicæ contusis expressum, fortiter adeò inebriare, ut quodammodo sensus cerebri lædat, & in ecstasin sumentes rapiat. Admiserunt huic succo, ut ejus vires augeant, ei que gratum saporem concilient, Faufel sive Arcam virentem, nucem moschatam & macim: interdum cariophyllos, interdum caphuram de Burneo dictam: Potentiores Mauritani addunt ambram & moschum, plerique etiam opium. Usus ejus primùm excogitatus dicitur, ut Duces exercituum, qui perpetuis curis & vigiliis vexantur, omni labore & solitudine liberati, eo somnum sibi concilient. Quam ob causam Magnus Sultanus *Badur*, ut Garcias tradit, *Martino Alfonso de Sousa*, Consiliario regio, quem plurimùm dilexit, ei que consilia secretiora credidit, dicere solitus est, quod si in somnis Lusitaniam, Brasiliam, Asiam minorem, Arabiam, vel Persiam adire vellet, se paucillum *Bangue* Saccharo conditum, & paulò antè enarratis aromatibus commistum, patrio que idiomate *Majus* vocatum devorare.

Christophorus à Costa vult, Indos non succo hujus plantæ, sed semine & foliis in pulverem redactis uti, ut videre est ex ejus *lib. Aromat. & Medic. in India Oriental. nascent.* ubi de *Bangue* hæc tradit: *Fit ex hoc Bangue compositio vulgaris admodum usus in iis regionibus, ad varios effectus: etenim magnates & militia præfecti, ut laborum obliti securius & liberius dormiant, seminis & foliorum in pulverem redactorum quantum videtur, sumunt, illique addunt Arcam sive avellanam Indicam viridem & opii nonnihil pro arbitrio: omnia saccharo excepta devorant:*

vorant: si verò in somno varias rerum species sibi observari cupi-
unt, addunt selectissimam Camphoram, Cariophyllos, Nucem mo-
schatam & Macin: si verò hilares esse velunt & faceri, & praefer-
rimo in venerem procliviores, Ambra & Moscho additis saccharo
excipiunt, & electuarium faciunt. Bangues etiam mentio-
nem facit Cl. Dn. Olearius in *Itinerario Persico* l. 5. c. 16.
neque non in *Notis ad histor. Ind. Oriental.* Nobiliss. à Man-
delsloh, & Persas Indosque etiam hodie ad excitandam
venerem Bangue abuti ait, eumque in finem ad Serenissimum
Holsatiæ Principem missum Legatum Persicum Imamcu-
lum Sulthan virum 70. annorum in itinere perpetuò glo-
bulos ex Bangues foliis & semine confectos manducasse,
quum juvenulam Astrachanam, thori sociam, haberet. Est
autem, ut obiter hoc notemus, in ea opinione Cl. Olea-
rius, ac si Bangue Indorum esset vera nostra Cannabis.
Ideò Persarum *Bengi*, folia *Bengi*, semina *Bengi* germani-
cè reddit *Hanf* / *Hanfbletter* / *Hanfsahnen* / & *Bengi Kidè*
Bengi Hanffressersche Hahnrei; Miraturque, quod Cannabi
Persarum tantam vim habeat ad concitandam vene-
rem, quum Cannabis nostra omnium Scriptorum Botani-
corum testimonio contrarium effectum præstet. Verum,
quod pace Eruditissimi Viri dico, non est Bangue eadem
planta cum Cannabi, etsi externa specie eidem valdè simi-
lis sit. Audiamus hac de re Garciam ab Orta, Pro-Regis
Indiæ Orientalis, per quamplurimos annos Medicum, lib.
2. cap. 25. ita disferentem: *Est Bangue planta Cannabi haud*
absimilis, at hujus semen Cannabino minus est, nec ita candicans:
deinde stolones lignosi nullo ferè cortice vestiuntur, contra quam in
Cannabi. Postremò Indi hujus semen & folia edunt, ut fiant in ve-
nerem procliviores, quum Auctores contrarias facultates Cannabi-
no semini tribuant, videlicet, quòd gentale semen exsiccer. Idem
testatur Christophorus à Costa lib. *Aromat. & Medic. in Ori-*
ental.

ental. India nascunt. his verbis; *Bangue simile ferè est Cannabi,*
cujus Dioscord. lib. 3. meminit. Caulem habet quinq; palmorum
longitudine, quadrangulum, colore dilutius virente, fractu contu-
macem, nec adeò concavum, ut cannabinus, caulis, cujus cortex non
minus, quàm illius in fila diduci potest: folia cannabina supernè
virentia, infernè incana lanugine pubescenzia, gustu terrestri & in-
sipido: semen cannabino minus, neq; adeò candidum. Et post
pauca. Multi mihi affirmarunt hujus semen & folia ad libidinem
ciendam mirè esse efficacia: unde colligere licet, nihil affinitatis
habere cum Cannabi, licet illi admodum similis sit, quandoquidem
autore Dioscoride loco supra dicto, Cannabis calida & sicca est, &
genituram exstinguit. Dioscorides autem lib. 3. c. 65.
Cannabim ita describit: *Cannabis sativa, planta ad texendos*
funes validissimos mortalium generi perutilis, folia gerit fraxi-
ni, sed fædi odoris, caules proceros, inanes, semen rotundum: quod
cibo largiore genituram exstinguit. Ex eorecente expressus succus
convenienter aurium doloribus instillatur.

Majorem, si vim intrinsecam spectas, affinitatem cum
Bangue habet opium, ita ut nonnulli, teste eodem Garcia,
existiment *Bangue* ab opio, Indis *osium* dictum, non differre,
quod non minus, quàm *Bangue* inebriet. *Quam ob causam*
plurimus, inquit Garcias, hujus usus est per universam Maurita-
niam & Asiam: Si quidem ejus esui ita assueverunt, ut eo abstinere
periculum vitæ incurrant: quod sanè admiratione non caret,
quandoquidem adeò narcoticum & stupefactivum est. Sed etiam,
qui eo utuntur, dormit abundi plerumque videntur. Itaque solent,
qui ejus facultates intelligunt, exiguâ quantitate sumere: Alii ve-
rò pleriq; liberalius eo utuntur, ut lassitudinem ex laboribus, ani-
miq; fastidia tollant. Dosis communis apud istos est à viginti ad
quingvagina hordei grana. Eandem dosin opii etiam hodie
apud Indos in frequenti usu esse, testatur Adamus Olearius
in notis ad hist. Indiæ Orient. c. 30. l. i. Porro autem re-
fert

fert Garcias, se novisse quendam Corasonem natione, à se-
cretis Nizamoxæ, singulis diebus tres laminas opii, quæ
penderent decem drachmas & amplius devorantem, &
licet stupidus & dormitabundus semper videretur, aptis-
simè tamen & doctè de omnibus illum disputasse: Et
addit; *Tantum potest consuetudo.* In primis autem apud Tur-
cas frequentissimum esse opii usum scribit *Bellonius l. 3. ob-*
serv. c. 15. adeò ut nemo Turcarum tam pauper sit, qui opi-
um non emat: & licet asperum unicum possideat, tamen
ejus dimidium opio impendere, idque pacis & belli tempo-
re lecum circumferre. *Periculum autem,* inquit *Bellonius,*
facere volentes, quantum quis opii devorare posset sine noxâ, fanis-
sarum nobis familiarem & singulis diebus opio vesci solitum, ejus
drachma semissem in nostrâ præsentia devorasse animadverti-
mus: Postridie illum apud negotiatoris tabernam reperientes, illi
integram drachmam dari curavimus, quam unico bolo devoravit,
nec quidquam incommodi inde sentit, præterquam quod temulentus
quodammodo videretur. Hæc opii manducandi consuetudo jam
dudum apud Turcas invaluit: illius etenim esu animosiores sese
fieri existimant, neque belli pericula formidare. Quumque Turca-
rum Imperator bellum gesturus, militum delectum facit, totam
provinciam opio ferè spoliavit. Christophorus à Costâ scribit,
apud Africanos & Asiaticos adeò vulgare esse opium, eos-
que illius esui ita assuetos, ut sine manifestò vitæ discrimine
ab eo abstinere nequeant, idque se experientia comperis-
se, quando Indico mari in Lusitaniam navigaret. Quum
enim eadem navi multi veherentur captivi Turcæ, Persæ
& Arabes nec sufficient opii copia instructi essent, quen-
dam Turcum in Aden natum ita se compellasse. Heus tu
quandoquidem curandorum agrorum provincia in hac navi tibi
data est, nisi mihi & meis sodalibus opium præbueris, certò scias,
biduum nos non supervicturos. Quum verò ille negaret, se o-
pium

pium in promptu habere, Turcum respondisse. *Illud ergo unicum esto remedium, quo nos, qui opii esui asuevimus, liberari queamus, si singulis diebus manè unicuique pari vini haustum propines, licet nobis admodum arduum sit & tædiosum, quod nostræ legi aduersetur, sed quoniam nostra salus inde dependet, necessario ferendum est.* Ex illius itaque præscripto vinum omnibus dedit, liberatiqve sunt.

Præterea magnam inebriandi, imò sopiendi, vim habet planta in Malabar, Canara & Arabia frequens, Lusitanis *Datura & la Builadora*, id est, herba faceta, Turcis *Datula*, in Canara *Datiro* dicta, cujus radix drachmæ pondere ex vino pota somnum profundum inducit, in quo varia insomnia, & miræ rerum facies utentibus obversantur. Seminis verò in pulverem redacti dimidia drachma in vino vel alio liqvore exhibita, etiam mentis alienationem conciliat. Unde impudicæ Indorum mulieres alienos viros concupiscentes, quùm iis ob maritorum præsentiam potiri non possint, maritis pulverem hunc clam in cibo vel potu offerunt, qui veluti mente alienati ad certum tempus remanent, & vel rident, vel ejulant, vel alto sapore detinentur; & licet interdum cum aliis sermonem conferant, eos tamen neque cognoscunt, neque colloqvii habiti, postquam ad se redierunt, memores sunt.

Interim mulieres sic præsentibus maritis, imò in eodem lecto decumbentibus, libidini suæ securè velificantur. Insuper non rarò maritos somno ita sepultos contumeliosè tractant, eorumqve nasum percutiunt & barbam vellicant. *Sunt nonnullæ, inquit Christoph. à Costa, adeò exercitata in hoc exhibendo medicamento, ut sic temperare norunt, ut ad certas, easq, quot velint horas, quibus id propinant, mentem adimant.* Multa sanè ejus rei exempla, quæ vel ego ipse vidi, vel ab aliis audivi, huc ad-

ducere possem: sed quum ad rem nihil faciant, pratermittenda esse duxi: illud solum addam, neminem, qui simile sumpsisset, necatum unquam comperisse, tametsi nonnullos conspexerim per aliquot dies perturbatos ferri, quod forte acciderat, ob immodicam quantitatem exhibitam.

Non minus verò Indi Tabaco delectantur, ita ut etiam in maximis negotiis Tabacum non negligent, imò in Templis suis inter sacra ejus succum & fumum hauriant, ut observavit Nobilissimus à Mandelsloh. in primis in Regno Gusaratta, vel, ut Lusitani eam provinciam vocant, Cambaja. Præses sive Pro-Rex Gusarattæ, quem in urbe Amadabad, magno Indiæ Emporio, Mandelslovius invisit, etsi occupatissimus esset, tamen dum literas exaravit, simul per fistulam admodum longam hydriam rubram transeuntem Tabaci fumum attraxit, & quum ipse manum huic rei applicare non posset, adstantem ministrum habuit, qui una manu carbones ignitos canali Tabacum continenti imposuit, altera tubulum ipsum ori Pro-Regis admovit. Indis hac in re minimè cedunt Persæ, qui ex Bagdad, sive Babylone & Kurdistan, ubi plurimum Tabaci nascitur, ejus copiam sibi parant. Modum, quo Persæ Tabaco utuntur, describit Cl. Olearius l. 5. sui Itinerarii cap. 17. Quoniam verò in bello Persico, quod SchachAbas in Georgia cum Tamerchano gerebat, milites maximam sui stipendii partem Tabaco inutiliter consumserant, Rex in universis suis Castris omnem Tabaci usum severè prohibuit, cum ea comminatione, si quis mandato non pareret, is naso & labiis privaretur. Cujus mandati severitatem etiam expertus est mercator quidam Persicus, qui, hujus mandati ignarus, quum ingentem molem Tabaci castris lucri causa inferret, jussu Regis unâ cum lua merce rogo impositus,
& vi.

& vivus combustus est. Eâdem hac cum Indis & Persis intemperantia laborant Moschi & Rusi, quorum etiam pauperrimi, tam mulieres, quam viri, extremum, quem possident, quadrantem Tabaco impendunt, ejusque fumo non tantum se suasque privatas domunculas, verum etiam sacras aedes, Indorum more, turpiter contaminant.

Barbaros hosce, incultos & Idololatriæ deditos populos imitantur, imò iis multò deteriores sunt illi, qui non ob morbum aliquem sanandum, nec famem sitimque tolerandam, nec, ex labore corporis lassitudinem cohibendam, ut Indos factitare audivimus: sed ex mera intemperantia, nec cerevisia, nec vino, nec alio quovis, optimo licet potu, contenti, per longos tubulos siccatorum Tabaci foliorum incensorum fumum immoderatè ore & naribus ad ebrietatem usque sugunt & sorbent. Dicit non potest, quanto cum detrimento, & pernicie, tum corporis, tum animi, novum hoc jam grassetur intemperantiæ malum. Id enim certum est, & sensibus patet, Tabaci succum fumumque vehementer calidum, siccum & acrem esse, adeò ut omnes cerebri partes penetret, exsiccet, & ad intemperiem calidam deducat. Jam & illud manifestum est, mentis & sensuum operationibus maximè adversari omnem qualitatum in corpore nostro excessum & intemperiem: è contra verò eas gaudere *σωμπερία* sive temperie. Unde quò propius partium & sanguinis constitutio, ad exactam humanæque naturæ convenientem temperiem accedit, eò perfectiores sunt mentis actiones: quò longius autem ab ea recedit, eò remotius quoque functiones abeunt à naturæ instituto, eoque sunt debiliores. Quam ob causam ferventissimus ille sanguis, qui à corde ad cerebrum transfertur, ineptus prorsus ad animi functiones est, nisi à cerebro ad debitam temperiem reducatur. Quod manifestò

festò deprehendimus, quando tantum caloris excessum
capit sanguis, ut non possit sufficienter à cerebro con-
temperari, ut fieri videmus in ira, quæ brevis furor est, in
ebrietate & febribus ardentibus: vel ubi cerebrum ipsum
sua nativa refrigerandi facultate destituitur, ita ut non
possit suo officio fungi & fervido sanguini debitam tem-
periem reddere; ut accidit in furioso morbo, Mania dicto.
Unde jam olim Cœsus noster senex dixit: ἡγέομαι μηδὲν εἶναι
μᾶλλον τῶν ἐν τῷ σώματι ξυμβαλλομένων ἐς Φρόνησιν, ἢ τὸ αἷμα,
hoc est, opinor inter omnia quæ in corpore sunt, nihil
magis ad intelligendum facere, quam sanguinem Et l. 1.
de moribus ait: Διαθερμαίνει τὸ αἷμα Διαθερμαίνει καὶ τὸ ἄλλο σώ-
μα πᾶν καὶ ἀδρανοεῖται ὁ ἄνθρωπος, καὶ οὐκ ἐστὶν ἑαυτῷ ἐστὶν ὑποτὸ τῆ
πλήθει τῆ πυρετῆ, καὶ τῆ αἵματι τῆς διαρρήσεως καὶ κινήσεως
γνωμῆς ἔ τῆς ἐωθύης. Calefactus sanguis totum reliquum
corpus calefacit, unde homini mens alienatur, neque a-
pud se est, propter caloris copiam & sanguinis intermis-
sam dilutionem & inconsuetam agitationem. ἐκκόπλει γὰρ ἡ
τῆς ἐν τῷ αἵματι θερμότητος κίνησις τὴν αἰσθητικὴν ἐνέργειαν. Δια-
κωλύει τὰς αἰτίας ἐν τῇ κεφαλῇ τῶν αἰσθητῶν τὰ αἰσθητήρια ἐστὶ. *Obtun-
dit enim calidioris sanguinis agitatio vim sentiendi, quam ob cau-
sam in cerebro sunt sensoria, ut docet, Aristoteles l. de part. ani-
mal. c. 10. Et l. 4. c. 10. ita scribit: Ἐξέφετο ἡ φύσις ἐν αὐτῇ
(scilicet ἐν κεφαλῇ) καὶ τῶν αἰσθητῶν ἐνίας, διὰ τὴν σύμμετρον εἶναι
τὴν ἑ αἵματι κρᾶσιν καὶ ὀπιτηδείαν πρὸς τὴν ἑ ἐγκεφάλου
ἀλίαν, καὶ πρὸς τὴν τῶν αἰσθητῶν ἡσυχίαν καὶ ἀκρίβειαν. Na-
tura sensus nonnullos in capite collocavit, quia sanguis ejus tempe-
ratus est, & idoneus tum ad cerebrum tepesciendum, tum ad sen-
suum tranquillitatem & integritatem. Adstipulatur his Gale-
nus, quando in Hippocratem aphorismo 7. l. 7. dicentem:
*ex potatione multa delirium nascitur, ita commentatur. Quod
quidam multa potatio, non aqua, sed vini potationem significet, uni-*
cuiq*

cuiq; manifestum est. Desipiunt enim aliqui ex talibus porioni-
bus, capite oppleto sanguine plurimo, & spiritu calido. Ob quam
causam calidiores redduntur corporis partes, præcipuè verò caput.
Non potest autem aliter fieri, quin καπνίφίλοι & fumifugæ illi,
nativam cerebri sui constitutionem alterent, & contrariam ca-
lidam nempe, & siccam inducant; quùm nullum propemo-
dum diem, imò nullam horam prætermittant, quâ non a-
crem & tetrum illum Tabaci fumum ad cerebrum trans-
mittant. Concalesfacto autem & exsiccato cerebro, non
potest mens non turbari, & omnium sensuum functio lædi.
Sanguis enim, instrumentum illarum functionum, ad debi-
tam temperiem non reducitur. Nec potest reduci, nisi à na-
tiva cerebri refrigerandi facultate reducatur; propter san-
guinem enim contemperandum natura construxit cerebrum,
eiq; frigefaciendi potestatem dedit. Illa autem continuo
illo fumi Nicotianei appulsu mirum in modum labefactatur.
Quid autem, *Auditores*, turpius & homine liberali indigni-
us, quàm ex cerebro, nobilissima illa mentis sede, & omnis
sapientiæ ταμείω, sordidum caminum, sive vaporarium ef-
ficere? imò quid miserius, quàm mentem perdere, & data
opera stoliditatem & insaniam sibi accersere? Nihil autem
aliud agunt Tabaccarii illi Cinifiones, quàm ut cerebrum
enervent, seq; ad sapientiæ cultum & quodvis opus pera-
gendum ineptos reddant. Quis est vestrum, *Auditores*,
qui non præstans sibi optet ingenium, ut faciles felicesq;ve
in studiis possit facere progresus, & aliquando in virum lau-
de dignum evadere? vel si jam præstanti indole DEus eum
beârit, qui adeò vesanus & impius sit, ut eam corruptam
velit? At reverâ qui intemperanter adeò Tabaco indul-
gent, indolem illam, DEI illud donum, talentum illud sibi
commisum, turpiter corrumpunt, destruunt, perdunt.
Quod si ille servus, qui sibi traditum talentum defodit,
D suo-

suoque Domino absque usura reddidit, in extremas tenebras abjiciendus est, quid illi continget, quaque poenam afficiendus erit, qui non tantum cum foenore non potest reddere suum talentum, sed qui insuper illud pesum dederit & annihilaverit? Plato l. 2. de legibus suadet, ut Adolescentes à vini potu abstineant, ne ignem igni addant, & furiosum juventutis habitum acquirant, antequam viri effecti labores subire discant. Quod si, *Auditores*, Plato vino juvenes interdixit, quod caloris potentia cerebri temperiem labefactet, & multis halitibus repleat, adeoque mentem hebetem turbidamque reddat, quanto magis Tabaci usus est prohibendus, qui illa omnia vino multo efficacius praestat. Nam Tabacum sua caliditate multis modis vinum vincit, & loco humiditatis vini, habet etiam conjunctam siccitatem. Accedit, quod vel vinum, vel cerevisia per se sola à potatoribus ingurgitatur, Tabacum autem plerumque conjungitur cum vino & cerevisia, adeoque revera duplex ignis igni additur, & duplici noxa corpus affigitur. *Sustentatur*, inquit, *Cicero l. 2. Offic. valetudo notitia sui corporis, & observatione earum rerum, quae aut prodesse aut obesse soleant, & continentia in victu omni, atque cultu corporis tuendi causa, & praetermittendis voluptatibus.* Et Plinius miratur, quod omnia animalia sibi salutaria noscant praeter hominem. Causam hujus rei egregiam reddit Seneca: *inter causas*, inquit, *malorum nostrorum haec una est, quod vivimus ad exempla aliorum, nec ratione componimur, sed consuetudine adducimur: quod si pauci faciunt, nolumus imitari: cum plures facere coeperunt, quasi honestius sit, frequentes sequimur, & recti apud nos locum tenet error multorum;* & Epist. 39. ita loquitur: *voluptatibus, quibus se immergunt, in consuetudinem adducti carere non possunt, & ob hoc miserimi sunt, quod eò perveniunt, ut illis, quae supervacua fuerant, facta sint necessaria. Serviunt itaque voluptatibus suis, non fruuntur,*

rar, & mala sua, quod malorum ultimum est, amant. Tunc autem consummata est infelicitas, ubi turpia non solum delectant, sed etiam placent; & desinit esse remedio locus, ubi quæ fuerunt vitia mores sunt. Observate quæso, optimi juvenes, versutum & occultum Satanae stratagemata, ille nihil aliud novo hoc intemperantiae genere molitur, quam ut optima studia remoretur, ut bona ingenia, quæ sibi suoque regno aliquando obfutura novit, obtundat & pessundet: ut quod vini vel cerevisiæ ingurgitatione expedire non potest, Tabaci abusu obtineat. vel, quum constet invidio Veteratori, verum Tabaci usum humano generi maximè salutarem esse, hoc machinatur, ut sordidâ illâ fumigatione ad abusum transferatur, & quæ aliàs saluberrima erat medicina, mutaretur in nocentissimum tum animi, tum corporis deleterium. Nemo verò, *Auditores*, adeò velanus & stultus esse solet, ut sciens volensque hostis sui technas velit juvare & promovere, imprimis si ad suamet ipsius perniciem faciant. Qui ergò adeò mali & impii sumus, ut infensissimi nostri hostis Diaboli artes, contra nosmet ipsos, & in certissimum exitium nostrum non juvemus tantum, sed ipsi exerceamus ac perficiamus. Studiosè solemus cavere ne pedem ad lapidem offendamus; & ubi per sylvam iter facimus, quantâ industriâ virgulta observamus & removemus, ne oculi damnum capiant. Quantò majori cura in iis removendis al- laborandum, quæ mentis oculo nocere eumque prorsus elidere possunt? homine enim stolido stupidoque nihil miserabilius.

Quanta autem præterea morborum seges Tabaci ab- usum sequatur, in tanta temporis penuria sufficienter enar- rare non possum. Paucis ut rem tangam, qui Tabaci fumo enormiter adeò indulgent, non unam atque alteram tantum corporis partem lædunt, sed propemodum omnes extra-

sanitatis limites deturbant. Quùm enim Tabaci succus præter calorem, etiam magna exsiccandi vi polleat, ubi ille immoderatè & indefinenter ad cerebrum transmittitur, ejus humorem ita exhaurit, ut debitam suam consistentiam, & nativum calorem prorsus amittat. Notum est ex historicis anatomicis, non rarò in dissectis corporibus eorum, qui, dum viverent, nimio Tabaci suffimigio usi fuerant, cerebrum prorsus arefactum, corrugatum, & quasi nigra crusta obductum deprehensum fuisse. Ita Petrus Pawius, Anatomicus Lugdunensis, in corpore juvenis robustissimi, & cætera sanissimi vidit cerebrum atris fuliginibus undiquaque obsitum. Causam ejus rei quùm indagaret, & ad maniam, aut alium capitis morbum eam referret, ab iis, qui juvenem illum noverant, intellexit, nunquam eum aliquo morbo laborasse, sed usu assiduo Tabaci ita assuetum fuisse, ut rarò diem transigeret, quo atram illam Tabaci fuliginem non hauriret. Unde non temerè suspicatus est Pawius congeriem illam fuliginum in cerebri cavitatibus esse factam, ut scribit Justus Raphelengius ad Johan. Neandrum. Et summus Vir Caspar. Hoffmannus, in suis *de Medicament. Official. libris* narrat, se à militibus in Belgio verlatis audivisse, quod illi viderint dissecta capita Tabaci intemperantia laborantium, quibus cerebri patera, ab Anatomicis ita dicta, tota interior fuerit nigra, licet nullo morbo, sed à carnifice interiissent. Item, se accepisse à Patritio Norico, qui in superiore bello Bohemico viderit, multorum Anglorum, in illo conflictu interemptorum capita illa nigredine fuisse infecta, quod, dum viverent, Tabaco nimium indulgissent. Quoniam autem simul acer & mordax est tartareus hic fumus, non potest aliter fieri, quin partes capitis & cerebri continuo ejus appullu corrochantur, & absumantur. Exempla non desunt apud Anatomicos; unum saltem

saltem jam afferemus, quod nobis suppeditat Hadrianus Falkenburgius in Epist. ad Neandrum scripta. In quodam, inquit, qui vivus neminem sibi in Tabaci usu parem exstare haud immerito gloriatus fuerat, post supplicium dissecto, papillares cerebri processus, cum nervorum odoratorum extremitate prorsus defuisse, ita ut ne vestigium quidem eorum reliquum esset, hisce meis oculis unà cum multis meorum equalium conspeximus. Causa hujus defectus à spectantium doctioribus in vim fumi Tabacini omnia siccandi, exhauriendi, arefaciendi, extenuandi, corrugandi, ac proinde marcore quodam consumendi conferebatur. Et quia ipse fumus Tabaci insigniter nigricat, eundem suo indefinenter recenti contactu atq; contagione prædictam cerebri, aut capitis particulam inficere ac denigrare posse, docet, ut alia omittam, febribus ardentissimis laborantium lingua, quàm sæpè à fumis, & vaporibus febrilibus, exustis, fæculentis, & nigricantibus è corpore inferiore in eam exhalantibus insigniter nigrescere conspiciamus. Porro, neque in omni corpore humano, neque in uno eodemq; corpore semper cerebrum abundat excrementis Nicotiano illo nidore consumendis. Nihilominus tamen, hodie non est ulla provincia, non civitas, non domus, aut angiportus, in Europa nostra, in America & toto propemodum dixerim orbe terrarum, in quo non sine discrimine omnis ætas, omnis sexus pulverem illud hauriat flumen, & sicco ritubet mero, ut Poëtæ verbis utar, si ve purum habeat cerebrum, si ve veterno labore. In defectu itaque noxii humoris, activa illa & nunquam quiescens vis Tabaci agit; vel in ipsum corpus cerebri, idq; tabescere facit, ut paulò ante diximus; vel laudabiles humores, in primis sanguinem aggreditur, eumq; suo calore attenuat, liquat & fundit. Colliquati autem hi humores, & in cerebro cumulati, pro vario suo decubitu ad partes inferiores, varios generant morbos. Ita si commoti fluant

ad oculos, lippitudinem & Ophthalmiam producant: si ad maxillas & dentes, exquisitissimum illorum dolorem excitant: ubi ad fauces & laryngem deflexerint, raucedinem, molestant tussim, & periculosissimum morbum Anginam, respirationis viam intercludentem, adeoque hominem inter acutissimos dolores citissima morte extinguentem, generant. Per asperam arteriam facilem transitum ad pulmones habent, quos si erodant, ut quam facillime possunt, cum pulmonum corpus molle, rarum & spongiosum sit, humores autem acres & penetrantes, mala ulcera, phthisin & tabem totius corporis pariunt. *Audivi, inquit o uanapirns Hoffmannus, ab amico ex Anglia reduce, Serenissimum olim Regem Jacobum VI publice in Academia Oxoniensi disputasse contra hanc fatuitatem, (scilicet alternis fumum potare cicutis) ostensis exemplis illorum qui laborasent diu insanabilibus pectoris morbis, delirio, insomniis, convulsionibus. Post mortem autem inventi fuerint pulmones habuisse rotos nigros & retorridos, non secus ac si fumo indurati essent. Ad stomachum delatus Tabaci sive succus sive fumus, nauseam, vomitum, & intempestivam concitat evacuationem. Quam expertus est Guilielmus de Mera, Medicus Delphensis, ut videre est ex ejus Epist. ad Neandrum scripta. Modum, inquit, hauriendi fumum (Nicotianæ) per infundibula, vel contorta folia, ut Petrus Pena describit, nunquam videram ante annum circiter millesimum quingentesimum nonagesimum, cum Lugduni Bavorum Medicinæ operam darem, tum primum animadverti studiosos Anglos, & Gallos fumum sugentes, quos quum imitari vellem, ut ejus herba vires experirer, excitavit mihi magnam alvi & ventriculi commotionem, tantamque temulentiam, & vertiginem, ut proximum fulcrum arripere coactus fuerim. Intempestiva autem illa ventriculi & alvi commotio quanta mala secum trahat, ex eo statim intelligitur, quod magna dicatur, id est,*

id est, habemens quæ legitimo tempore, modo & ordine non fiat, quæque id ejiciatur, quod in corpore debebat reservari, nempe utilis humor, corpori nutriendo destinatus; is enim ubi corpori præripitur, non potest non cachexia vel tabes totius corporis sequi, & aliàs, teste Hippocrate, periculosum est, eos evacuare, qui integra fruuntur valetudine; medicamenta enim agris, alimenta sanis conveniunt. Tandem quid Fumisugæ illi aliud præmii loco habent, quàm quod calorem nativum incendant, ejus pabulum præmaturè absumant, & ipsam mortem sibi accelerent. Quùm enim nativus noster calor, instar flammæ humidum oleaginosum corporis nostri continuò depascat, non aliter ac lychnus accensus oleum consumit; illud necessarium consequens est: quò major & vehementior ille calor redditur, eò vehementius quoque & citius illud caloris pabulum consumitur. Consumpto autem pabulo, caloris subjecto, ipsum calorem deficere necesse est. Defectus verò caloris ipsa mors est.

Hi sunt fructus, *Auditores*, hæc merces est, quam reportant intemperantes illi Tabaci Alumni. Præproperea autem & funesta hæc mala, rectius & tutius cavere non potestis, quàm si ipsos tartareis hisce deliciis luxuriantes, cane & angue peiores, fugiatis, vestraque societate indignos judicetis. *Nam sæpè familiaritas implicavit, inquit Isidorus, sæpè occasionem peccandi dedit, sæpè quod voluntas noluit, societas effecit. Nam quoties bonus malo conjungitur, bonus malus melior non redditur, sed malo bonus contaminatur. Bonis itaque & virtute præditis associamini, eorumque vestigia sequimini. Nam, ut Seneca Epist. xciv. docet, nulla res debiles & ad pravum proclivos magis revocat ad rectum, quàm bonorum virorum conversatio. Paulatim enim descendit in pectora, & vim præceptorum obtinet frequenter aspici, frequenter au-*
diri.

diri. Et in eadem Epistola. *Convictor delicatus, paulatim enervat & emollit. Si adhaereas illi, necesse est, aut imiteris, aut odio prosequaris. Utrumque verò devitandum est, illud, ne similis malis fias, hoc, ne multos tibi facias inimicos. Cum his igitur conversare, qui te meliorem facturi sunt, & illos amitte, quos tu potes facere meliores.* Deinde, si ipsi virtutis amore sobrietati & temperantiæ operam detis, & novum illud Nicotianum intemperantiæ genus, ceu certissimam pestem corporis & animi vestri, summo studio fugiatis: optatissimum verò vestrum otium nulli alii rei magis, quàm literarum & bonarum artium cultui impendatis, memores, Vos non potandi & lasciviendi, sed optimorum studiorum causa in hanc Academiam misos este. Denique, si veris rationibus expendatis, quod effrenati illi Heluones, quibus nihil prius, nihil dignius, quàm computationes instituere, fumum ore & naribus spirare, de nocte in plateis grassari, vociferari, & nihil non agere, quod ordinem nostrum dedecorare, & tranquillitatem Academiae perturbare possit, nihil aliud tandem cyclopica illâ suâ vitâ obtineant, quàm ut optimum tempus perdant, studia, quorum gratia hîc vivunt, negligant, sumptus malè collocent, Parentes, propinquos & quàm maximè seipsos fallant, corporis valetudinem labefactent, & animum vitiis fædisissimis deturpent, verbo dicam, ut multorum magnorumquæ *dedecorum*, ut Horatius loquitur, *pretiosissimi emptores sint.* Unde enim sunt immodesti gestus, sermones, grassationes, vociferationes? non nisi ex ebrietate: unde rixæ, contentiones, lites, jurgia, digladiationes & vulnera corporis & animæ? non nisi ex ebrietate: unde ista morborum colluvies, unde corporis & animi torpor nisi ex ebrietate? Profectò tam maligna vis ebrietatis est, ut, quos ipse Diabolus ad peccata impellete non potest, eos quàm facillimè seducat ebrietas.

Unde

Unde S. Chrysoſtomus ait: ὄντως ἕδὲν ἕτως τῷ δαίμονι φίλον,
ὡς τρυφή καὶ γαστριμαργία. τὶ γὰρ σὺν ἐργάζεται κακὸν ἢ τρυφή. χοίρους
ἐξ ἀνθρώπων ποιεῖ, καὶ χοίρων χείρους. *Revera nihil ita amicum est*
Diabolo, quàm luxuria & ventris repletio; quid enim non mali
perpetrat luxuria? Porcos facit ex hominibus & porcis deterio-
res. Et post pauca. *Ebrius nihil differt ab insano, & illo deterio-*
ris est conditionis. Insanum enim miseramur, ebrium verò averſa-
mur & odio prosequimur, quoniam spontaneam sibi contrahit de-
mentiam, & os, oculos nares, ventrem & omnia corporis membra
peccati cloacas efficit. Et Basilius Magnus homil 14. ita docet:
μέθη, ὃ αὐθαίρετὸν δαίμων, ἐξ ἡδονῆς ταῖς ψυχαῖς ἐμβαλλόμενον.
μέθη κακίας μήτηρ, ἀρητῆς ἐκκατῶσις, τὸν ἀνδρῶν δελὸν ἀποδείκνυ-
σι, τὸν σώφρονα ἀσελγῆ, δικαιοσύνην σὺν οἴδῳ, φρόνησιν ἀναρῆσι. ὡ-
σπερ γὰρ ὕδωρ πολεμὸν ἔστι πυρὶ, ἕτως ἀμετρία οἴνου λογισμὸν κα-
τασβέννυσι. *Ebrietas Daemon est voluntarius, ex voluptate ani-*
mabus nostris inlicitus. Ebrietas malitia mater est, virtutis inimi-
ca, fortem virum reddit ignavum, ex temperato facit lascivum,
justitiam ignorat, prudentiam extinguit. Sicut enim aqua igni
est adversa, ita virum immodicum rationem supprimit. Hæc
omnia ad animum revocate, ὃ ὀπτιμὶ, & res vestras agite, id
est, litterarum, virtutis & sapientiæ studiis, quibus destina-
ti estis, strenuam navate operam, juxta & pietatem & tem-
perantiam in omni vita colite. Sancti estote, quia qui vos vo-
cavit, sanctus est: purificate animas vestras auscultando ve-
ritati. Ea quæ vera sunt, quæ honesta, quæ justa, quæ pura,
quæ boni nominis: si quæ virtus, si quæ laus, hæc cogitate,
hæc facite. Sic rectissimè vestris studiis, omniq̄ve vestræ
saluti consulētis: Sic DEi, Magistratus, Parentum & Præce-
ptorum vestrorum, gratiam, favorem, amoremq̄ve vobis
conciliabitis, & aliquando locum in Ecclesia & Republica
vestris studiis meritisq̄ve dignum obtinebitis.

D I X I.

E

THRE.

THRENODIA NICOTIANÆ
MISERABILITER
VEXATÆ.

NILLA ego, Francorum regalibus insita septis
Reginæ dicta *Herba* diu, vergentibus horis
Autumni flos notus, odore frondis honore
Adliciens animos, foliorum larga meorum,
Illorum succo sævos medicata dolores
Vulneris, & varios, tantùm non integra, morbos,
Heu misera, heu, trador crudis innoxia flammis
Atqve hostes oblecto meos! proh fata! quid hoc est,
Quod non morte mea morior; nec mî mea mater
Tellus hosce oculos claudit; sed flamma perurens
Me totam absumit! sola nunc nota *Tabaci*
Nomine; *Reginæ* nomen, nomenqve *NICOTI*
Aut *sanae & sanctæ* (jam sacra & debita flammis)
Amisi, misera, heu, tantùm quæ servor, ut urar!
Ergò igitur, quoniam ingratus mea dona malignè
Spernis, homo, nunc jure bono tua gaudia damnans.
Postquam uris, quod amas, & amatae in funere plantæ
Exultas, cinerum adsiduus te addico favillis,
Quam diu terrarum dabitur solisqve potiri.
Ortus enim est aliquis nostris ex ossibus ultor
Petuni Genius, qui quam diu possidet arcem
Humanæ mentis, tam diu rationis egena,
Seria seponens nil magis cogitat unquam;

Sed

Sed nostris adfixa rogis, fuligine tætra
Aera conspurcans exhalas opaca mephitim:
Quæ non de nostro producta cadavere tantum,
Sed de nescio quæis fucis & fraude recenti,
Efficit, ut proprii pereat mihi gratia odoris;
Gratia sed maneat modo subcisiua, carere,
Qua nequeunt, quicumque favum fuliginis hujus
Gustarunt; nam sic cum fanis fascinat ægros,
Ut morbo gaudere suo videantur; & optent
Usque frui fumo, prætextu sive catharri
Sive alio adfectu: quum mens non sana laboret,
Et mihi det pænas, fumus gloria prima,
Et desiderium; sed mihi lacrumabile funus,

Hic Te præ reliquis *Wingandecauva* ministris,
Teque *Tabasco* reas facio: tum quisquis in orbe
Occiduo super es qui nostram subvehis herbam,
Ut pascas fumo fatuos: Te devovet idem
Iste meus *Genius*, Tibi ne super ulla quietis
Hora fiet: sed *Francus*, *Iber*, *Britto* atque *Batauis*
Dum lucrosa Tibi fingunt commercia; tandem
Servili tua colla jugo submittere quærant:
Et meritò: nam Vos fumosæ tegmine mercis
Sic dementastis populos, ut Martia corda
Nunc fumos solùm spirent: tum munere vestro
Omnis in hoc sæcli nostri consistit honestas:
Flant cineres, ut multa spuant, fumosaque ructent.

Vos Asia, Europæ, gentesq; Libystidos oræ
Crudelitatelevi quia sacræ illuditis herbæ,
Et nidore meo gaudetis; solvite pænas
Has mihi, quod nunquam cessabunt tristia bella,
Et quod nullus amor populos nec fædera jungent:

Sed Vostàm dudum seqvar atris ignibus absens,
Quamdudum inter Vos plus nostri pulveris haustus,
Et cineris, Herbæ quàm succus, honoris habebit,
Barbaries terris succedet, pristina virtus
Exilio se spontè suo mulctabit amaro:
Nec Vos ante suo dignabitur illa revisu,
Quàm *Bonâ Mens*, nostros tandem miserata labores,
Humano generi gratisima *Divâ* redibit.
Tunc mea stirps cultis securè crescet in hortis,
Et me non ignis, sed Fati finiet hora:
Tunc hominis, demum mucos cineresqve perosi,
Non sentina magis, putrisqve cloaca, cerebrum,
Nec fumi, velut ante fuit, domus atqve caminus,
Sed *Rationis* erit sedes: in seqve reversus
Ceu post liminio tractabit seria mundus.

In disertissimam de Tabaco

Orationem

Amplimi & Excellmi VIRI,

DN. JACOBI TAPPII,

MEDICINÆ DOCTORIS ET PROF.

CELEBERRIMI, ACADEMIÆ

JULIÆ SENIORIS &c.

EPIGRAMMA.

Exemplum naturæ, & quod contraria pu-
gnas

Exercent, uno nescia stare loco,
Ars etiam hinc sequitur; Tu, qui sapis, *optime Lector,*
Hoc nitidum mentis laudibus effer opus.
Fumosum sermone gravi quo corripit orbem,
De docet & Chaucos rancidum olere suos.
TAPPIADES, suavi verborum flumine inundans,
Sic erat ingratus disjiciendus odor!

Debiti honoris ergò l. m̄q̄

GERHARDUS TITIUS D.

S. Theol. in Acad. Juliâ Ordin. Prof.

E 3

Ad

Ad Lectores,

T Alibus insignem virtutibus Uppovvocam
Barbara ab occiduis India misit aqvis
Tales, invaluit simulac præposterus usus,
Hinc artus miseri mille tulere neces.
Sæpè ita præstat opem, quod creditur esse venenum:
Et fit pestiferum, quòd panacea cluet.
Discite cunctorum proprias cognoscere vires,
Omnibus & certos rebus inesse modos.

*VALENTINUS HENRICUS VOGLERUS D.
& P. P.*

Commoda multa inhibet nobis Iunonia proles,
Et nocuas alias poscit ubiq; vices.
*Vt Medicam nostram perdat, produxit eremo
Bombastum Helvetica fumificum & Picielt.
Juliados monstrat sidus Tibi Tappius ingens;
Quomodo Tabaci sint fugienda mala.
Humor ut internus noster recalescat ab herba,
Ferre suam Bacchus debuit ustus opem.
Tu quoties biberis, cave transgrediare bibendo,
Sæpè solet triplex inde venire dolor.
Est animi primus, cerebri alter, tertius aris;
Inq; vices oculi, mensq;, caputq; dolent.*

HAC

*Hæc tria vis fugias, fuge Petum: rarius illis
Succubuit, quisquis non rationis eget.*

Amplissimo suo olim Hospiti, Præceptori ac
fautori summo observantiæ ergò

SEBASTIANUS SCHEFFERUS,
Moeno Francofurtanus Med.D.

ERgone jam cernis quid abusus distet ab usu?
Commoda hic multum, sed magis ille no-
cet.

Vino quid melius? *Tibi* si mensura bibendi
Mens læta, os sitiens, mensa jocosa fient.

Ut mens officium possit præstare pedesque,
Corporis ut robur, mentis & accumulales.

Vino quid pejus? si Te cellaria cernat

Vertere continuâ Thracia pocula manu:
Forma perit, langvent vires, infirma senectus
Mox premit, hinc Stygias mors jubet ire vias.

Quid Petum præstet, nos jam, *Clarissime Tappi*,
Immodicè sumptum, quid noceatve, doces.

Hoc ergò magnas agimus Tibi nomine grates,
Magna Machaonii parsque decusque chori.

Det

Det *Deus* incolumis superes ut Nestoris annos,
Et subeas serus regia tecta poli.

Officii ergò fecit

Johannes Eberhardus Corvinus.

HÆc est utilitas, nobis quam Florida misit
Barbara, præcipua sunt hæ laudesq; Tabaci,
Perniciem talem taterq; invexit abusus:
Quùm trahitur nimium fumus per fistulam amarus,
Inflatisq; iterum buccis emittitur idem.
Volvitur ater odor tectis atq; undiq; terris,
Accrescunt morbi simul ingentesq; dolores.
Permagnas ergò grates, clarissime Tappi,
Nobiscum debent Tibi secla profunda nepotum.
Perge Machaoniis sic inclarescere libris:
Vive perennantem vitam: nec subtrahere luci
Scripta Tua, ut multis hinc plurima commoda sur-
gant.

Debitæ observantiæ
ergò fac.

C. E. T.

F I N I S.

1077

Q.K. 356, 19.

THE

J A
ME

M

Ty

CO
HO.

APP IO,
QVE PROF.
RIO,

ustri JULIA

orrectior.

HANGI HAMMII

